НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ТА КООРДИНАЦІЇ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ

ШАПТАЛА Євген Юрійович - кандидат юридичних наук

УДК 342.9
DOI: https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2021.3.34

Наголошено на необхідності прийняття окремого «Положення про порядок взаємодії суб'єктів протидії корупції у судовій системі», у якому має конкретизуватися порядок ініціювання та здійснення спільних заходів, алгоритми реагування на ймовірні корупційні ризики, а також обов'язки щодо збереження службової та процесуальної таємниці при передачі інформації. Окрім того, таке Положення повинно визначати стандарти комунікації між відповідальними інституціями, щоб унеможливити правову невизначеність або дублювання функцій кожного окремого суб'єкта, який володіє своїм, особливим адміністративно-правовим статусом.

Зазначено, що цифровізація в контексті удосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії корупції у судовій системі має передбачати запровадження сучасних технологічних рішень, які забезпечують швидкий, захищений та прозорий обмін інформацією між усіма інституціями, залученими до антикорупційних процесів.

Акцентовано увагу на тому, що створення єдиного науково-методичного забезпечення в контексті удосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії корупції у судовій системі має передбачати формування цілісної інтелектуальної та методичної основи, на якій ґрунтуватиметься діяльність усіх залучених інституцій. Йдеться про розроблення узгоджених концепцій, стандартів, методик аналізу корупційних ризиків, алгоритмів реагування та моделей міжвідомчої взаємодії, що забезпечуватимуть однакове розуміння проблем, підходів і критеріїв оцінки. Таке забезпечення повинно базуватися на сучасних наукових дослідженнях, міжнародних практиках та емпіричних даних, бути орієнтованим на підвищення якості управлінських рішень, уніфікацію професійної підготовки й послідовність дій різних суб'єктів антикорупційної діяльності.

Ключові слова: удосконалення, взаємодія, координація, суб'єкт, протидії, корупція, судова система.

Постановка проблеми

Взаємодія та координація між суб'єктами протидії корупції у судовій системі мають фундаментальне значення, оскільки саме від узгодженості їх дій напряму залежить здатність держави забезпечувати функціонування цілісного та дієвого механізму запобігання, виявлення та реагування на корупційні правопорушення. Належно побудована взаємодія сприяє формуванню єдиної антикорупційної політики, зменшує рівень фрагментації та запобігає ситуаціям, коли ефективність роботи однієї інституції нівелюється недоліками в діяльності іншої. Крім того, взаємодія дозволяє забезпечити послідовність і прозорість процесів, уникнути дублювання функцій, підвищити якість рішень та підсилити відповідальність посадових осіб.

Стан дослідження

Окремі проблемні питання, присвячені діяльності суб'єктів протидії корупції у судо-

вій системі неодноразово потрапляли у поле зору багатьох науковців. Зокрема, їй приділяли увагу: В. А. Дем'янчук, А. О. Діденко, О. З. Захарчук, В. П. Кушпіт, В. І. Лисий, Д. Г. Михайленко, Р.В. Перелигіна, Є. М. Пащенко, В. Д. Шиян та багато інших. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, на сьогоднішній день у науковій літературі недостатньо опрацьованим є дослідження взаємодії та координації між суб'єктами протидії корупції у судовій системі, що є суттєвою прогалиною, оскільки у цьому напрямі є велика кількість правових та організаційних проблем.

Мета та завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб опрацювати напрями вдосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії корупції у судовій системі. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: узагальнити теоретичні погляди вчених, які займались даною проблематикою; визначити проблеми відповідної взаємодії та координації; сформувати власне бачення щодо вирішення цих проблем.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому, що в ній вперше комплексно опрацьовано напрями покращення взаємодії та координації між суб'єктами протидії корупції у судовій системі.

Виклад основного матеріалу

Зауважимо, що в науковій літературі проблематика взаємодії та координації між суб'єктами протидії корупції у судовій системі є фактично неопрацьованою, а відтак, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, норм чинного законодавства та правозастосовної практики, вважаємо, що перспективними напрямами покращення відповідної спільної діяльності є наступні:

1) розробка нормативно-правових основ для здійснення відповідної взаємодії. Як вбачається, необхідно прийняти окреме «Положення про порядок взаємодії суб'єктів протидії корупції у судовій системі», у якому має конкретизуватися порядок ініціювання та здійснення спільних заходів, алгоритми реагування на ймовірні корупційні ризики, а також обов'язки щодо збереження службової та процесуальної таємниці при передачі інформації. Окрім того, таке Положення повинно визначати стандарти комунікації між відповідними інституціями, щоб унеможливити правову невизначеність або дублювання функцій кожного окремого суб'єкта, який володіє своїм, особливим адміністративно-правовим статусом. Воно має забезпечувати встановлення процедур для узгодження рішень, що стосуються спільної роботи, наприклад у випадках, коли суди взаємодіють із антикорупційними органами у межах кримінальних або дисциплінарних проваджень

2) визначення адміністративно-правового статусу координаційного центру (є складним питанням, з огляду на незалежність судів) взаємодії між суб'єктами протидії корупції у судовій системі. Взагалі, суб'єкт координації - це орган, установа або посадова особа, наділена правом і спроможністю організовувати, узгоджувати та спрямовувати діяльність інших учасників певної сфери з метою забезпечення узгодженості їхніх дій, оптимального розподілу функцій, ефективного обміну інформацією та досягнення спільного результату. Такий суб'єкт не лише формує механізми взаємодії, а й забезпечує контроль за їх дотриманням, усуває суперечності між учасниками процесу та створює умови для цілісного й гармонізованого функціонування системи. Створення координаційного центру у сфері протидії корупції в судовій системі має передбачати формування сталої інституційної основи, здатної забезпечити узгодженість дій між усіма органами, відповідальними за запобігання, виявлення та реагування на корупційні правопорушення. Такий центр повинен функціонувати як центральна ланка, що забезпечує безперервний обмін інформацією, узгоджує підходи до оцінки корупційних ризиків, сприяє виробленню спільних стандартів роботи та створює умови для однакового розуміння процедур і повноважень серед різних суб'єктів. Його діяльність має бути спрямована на усунення фрагментарності у взаємодії, посилення прозорості комунікації між судами, органами суддівського

врядування, антикорупційними органами та правоохоронними структурами, а також на забезпечення належної координації під час здійснення спільних заходів, включно з моніторингом ефективності антикорупційних механізмів. Найбільш обґрунтованим і реалістичним координаційним центром у сфері протидії корупції в судовій системі, як вбачається, має стати спеціально створений орган у структурі суддівського врядування, який би поєднував інституційну близькість до судової системи з достатнім рівнем незалежності від окремих судів і від правоохоронних органів. Найкраще цим критеріям відповідає модель центру, утвореного при Вищій раді правосуддя, але оформленого як окрема, професійно укомплектована та процедурно самостійна інституція.

3) посилення професійної підготовки, а також проведення спільних навчань між суб'єктами взаємодії. О.О. Бандурка вказує, що «професійна підготовка – це регламентований, організований та цілеспрямований процес оволодіння знаннями, вміннями та навичками, необхідними для успішного виконання оперативно-службових завдань. Організація професійної підготовки працівників здійснюється з використанням різних форм навчання, до основних з них належать: початкова підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації, стажування, самостійна підготовка» [1, с.278]. В свою чергу, спільні навчання в контексті підготовки органів державної влади – це організований процес професійного навчання, у межах якого представники різних державних інституцій одночасно проходять тренінги, практичні заняття чи моделювання ситуацій з метою формування узгоджених підходів, відпрацювання спільних дій, зміцнення комунікації та підвищення здатності діяти як єдина система. Такі навчання забезпечують взаєморозуміння між учасниками, сприяють уніфікації процедур, підвищують рівень координації в реальних умовах та допомагають ефективніше реагувати на складні або міжвідомчі завдання. Таким чином, посилення професійної підготовки та проведення спільних навчань у контексті вдосконалення взаємодії і координації між суб'єктами протидії корупції у судовій системі має передбачати створення безперервного освітнього процесу, у якому представники суддівського корпусу, антикорупційних органів, правоохоронних структур і дисциплінарних інституцій отримують актуальні знання про сучасні методи виявлення корупційних ризиків, особливості правозастосування та стандарти етичної поведінки. Такий підхід повинен включати глибоке вивчення механізмів взаємодії між установами, практичні моделі координації та аналіз реальних кейсів, що дозволяють зрозуміти типові помилки і виробити спільні алгоритми реагування. Спільні тренінги та симуляційні заняття мають формувати єдине професійне середовище, у якому всі учасники процесу не лише оволодівають спеціалізованими навичками, а й навчаються ефективно комунікувати, узгоджувати дії, довіряти одне одному та працювати у межах спільної стратегії протидії корупції. Таке навчання повинно сприяти уніфікації стандартів, підвищенню прозорості процесів, виробленню узгоджених підходів до оцінки ризиків і забезпеченню готовності до комплексного реагування на корупційні прояви в судовій сфері. Завдяки цьому професійний рівень учасників системи підвищуватиметься, а їхня взаємодія стане більш цілісною, передбачуваною та результативною, що зрештою зміцнить інституційну стійкість судової влади.

4) підвищення ефективності дисциплінарних процедур по відношенню до суддів. Вирішення вказаного питання має передбачати формування прозорого, послідовного та професійно обґрунтованого підходу до розгляду дисциплінарних справ, у якому всі залучені інституції працюють узгоджено та на основі єдиних стандартів. Це означає створення механізмів швидкого обміну інформацією між органами, що виявляють корупційні ризики, інституціями, відповідальними за дисциплінарний нагляд, та суддівським врядуванням, що дозволяє оперативно реагувати на порушення і забезпечувати об'єктивність процедур. Важливим елементом має стати використання чітких критеріїв оцінки поведінки суддів, технологічних інструментів для фіксації та аналізу даних, а також забезпечення процесуаль-

ності, яка унеможливлює втручання з боку зацікавлених осіб;

5) цифровізація процесів взаємодії. Відповідно до точки зору М. Адаменко, цифровізація (з англ. digitalization) — це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн) [2]. О.М. Панкратова виділяє економічні та соціальні вигоди від цифровізації. Зокрема, економічними чинниками є: суттєвий внесок в економічне зростання (наприклад, великий стрибок був у запровадженні Додатку «Дія», завданням якого зробити процес надання державних послуг швидким, прозорим і позбавити людей від непотрібної бюрократії (можливість отримувати послуги від держави в режимі онлайн замість того, щоб годинами вистоювати черги до кабінетів чиновників); ріст числа робочих місць у 3-5 разів (зростання числа фрілансерів); приріст продуктивності праці; прискорення темпів зростання малого і середнього бізнесу [3]. В свою чергу до факторів соціальних О.М. Панкратова відносить: ідея включення всіх верств населення, незалежно від їх фізіологічних особливостей, до загальної системи і зниження рівня бідності; підвищення доступності і якості медичного обслуговування (запис до лікаря в онлайн-режимі, не виходячи з дому, наявність особистого кабінету в системі helsi.me, переведення результатів обстеження (діагнозів) у цифровий формат); зниження вартості і підвищення доступності онлайн освіти (наприклад, за допомогою курсів на сайті prometheus.org.ua можна опанувати актуальні навички від кращих викладачів на найбільшій освітній платформі); зниження негативного впливу на навколишнє середовище (наприклад, менше поїздок автомобілем, покупка меншої кількості одягу, зменшення кількості виробництва паперів); скорочення рівня злочинності, підвищення доступності фінансових сервісів, безпечність дорожнього руху [3]. Тож, цифровізація в контексті вдосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії корупції у судовій системі має передбачати запровадження сучасних технологічних рішень, які забезпечують швидкий, захищений та прозорий обмін інформацією між усіма інституціями, залученими до антикорупційних процесів. Йдеться про покращення діючих та створення нових, більш захищених, єдиних електронних платформ, що дозволять уніфікувати дані, синхронізувати операційні процеси, формувати інтегровані реєстри та автоматизовані аналітичні інструменти, здатні виявляти корупційні ризики і порушення у реальному часі. Такі технологічні рішення повинні забезпечувати сумісність між інформаційними системами судів, антикорупційних органів, дисциплінарних інституцій і правоохоронних структур, що робитиме обіг даних точним, оперативним і контрольованим. А відтак, цифровізація має сприяти зниженню рівня людського впливу на процеси, мінімізувати можливості маніпуляцій, забезпечувати фіксацію кожної дії та створювати передумови для аналітично обґрунтованого прийняття рішень.

6) створення єдиного науково-методичного забезпечення. Науково-методичне забезпечення – це система науково визначених напрямів діяльності, в кожному з яких цілеспрямоване здійснення певних заходів сприяє оптимізації кримінально-процесуальної діяльності. При цьому вчений поділяє вищенаведені напрями на дві великі групи: наукове забезпечення та методичне забезпечення [4, с. 251]. Створення єдиного науково-методичного забезпечення в контексті вдосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії корупції у судовій системі має передбачати формування цілісної інтелектуальної та методичної основи, на якій ґрунтуватиметься діяльність усіх залучених інституцій. Йдеться про розроблення узгоджених концепцій, стандартів, методик аналізу корупційних ризиків, алгоритмів реагування та моделей міжвідомчої взаємодії, що забезпечуватимуть однакове розуміння проблем, підходів і критеріїв оцінки. Таке забезпечення повинно базуватися на сучасних наукових дослідженнях, міжнародних практиках та емпіричних даних, бути орієнто-

ваним на підвищення якості управлінських рішень, уніфікацію професійної підготовки й послідовність дій різних суб'єктів антикорупційної діяльності. Єдина методична база має створювати підґрунтя для системного аналізу ситуацій, передбачати інструменти оцінювання ефективності заходів і формувати спільні стандарти доброчесності, що сприятимуть зменшенню розбіжностей у підходах і зміцненню довіри між інституціями.

6) Розвиток міжнародної співпраці (наприклад залучення експертів з ЄС, GRECO, USAID, Європейської комісії). На нашу думку, розвиток міжнародної співпраці в контексті вдосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії корупції в судовій системі має передбачати цілеспрямовану інтеграцію найкращих світових практик, методологій і стандартів, що формуються авторитетними міжнародними організаціями та експертними інституціями. Така співпраця спрямована на те, щоб забезпечити доступ українських інституцій до передових аналітичних інструментів, сучасних моделей управління ризиками, інституційного контролю та професійного навчання, які вже довели свою ефективність у країнах із розвиненими антикорупційними системами. Залучення експертів ЄС, GRECO, USAID, Європейської комісії та інших міжнародних партнерів створює можливість отримувати незалежну оцінку національних антикорупційних механізмів, виявляти структурні прогалини у взаємодії між органами та уточнювати напрями реформування з урахуванням об'єктивних зовнішніх висновків. Міжнародний компонент відіграє також важливу роль у посиленні інституційної спроможності, оскільки передбачає організацію навчальних програм, обмін досвідом і проведення спільних досліджень, що сприяють формуванню професійної культури, заснованої на доброчесності, правовій точності та доказовості. Водночас міжнародна співпраця підтримує розвиток цифрових інструментів, автоматизованих систем моніторингу, спільних методичних стандартів і нових форм прозорості, що підсилює внутрішні механізми координації між судовими та антикорупційними інституціями. Такий підхід забезпечує не лише підвищення рівня компетентності та узгодженості дій державних органів, а й сприяє зміцненню довіри міжнародної спільноти до українських реформ, що у свою чергу стимулює подальшу підтримку й інвестиції у розвиток судової та антикорупційної системи.

Висновки

Таким чином, саме наведені вище кроки дозволять комплексно підійти до покращення правових та організаційних засад взаємодії та координації між суб'єктами протидії корупції у судовій системі. Важливість такого покращення обумовлена тим, що лише налагоджена взаємодія сприяє оперативному обміну даними, що підвищує якість розслідувань, дисциплінарних процедур і судового контролю. Вона також створює умови для запровадження єдиних стандартів оцінки корупційних ризиків, удосконалення професійної підготовки персоналу та формування цілісної методичної бази, які підсилюють стійкість системи до впливу корупційних чинників. Все зазначене вище підвищує прозорість та підзвітність діяльності суб'єктів протидії корупції, що, у свою чергу, зміцнює довіру суспільства до судової влади й державних інституцій загалом.

Література

1. Бандурка О.О. Управління державною податковою службовою і Україні: організаційно-правові аспекти: дис…д-ра. юрид. наук; Київ: Київський міжнародний університет. 2007. 441 с.

2. Адаменко М. Цифровізація. Термінологія / URL: https://oth.nlu.org.ua/?p=5614

3. Панкратова, О. (2021). Цифровізація як сучасний тренд розвитку менеджменту. Економіка та суспільство, (33). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-55

4. Галаган В. І. Правові та криміналістичні проблеми вдосконалення кримінально-процесуальної діяльності (на матеріалах органів внутрішніх справ України) : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2003. 439 с.

SUMMARY

The need to adopt a separate "Regulation on the procedure for interaction between subjects of combating corruption in the judicial system" was emphasized, which should specify the procedure for initiating and implementing joint measures, algorithms for responding to potential corruption risks, as well as obligations to maintain official and procedural secrecy when transmitting information. In addition, such a Regulation should determine the standards of communication between responsible institutions in order to prevent legal uncertainty or duplication of functions of each individual subject, which has its own special administrative and legal status.

It was noted that digitalization in the context of improving interaction and coordination between subjects of combating corruption in the judicial system should provide for the introduction of modern technological solutions that ensure fast, secure and transparent exchange of information between all institutions involved in anti-corruption processes.

It is emphasized that the creation of a single scientific and methodological support in the context of improving interaction and coordination between subjects of anti-corruption activities in the judicial system should involve the formation of a holistic intellectual and methodological basis on which the activities of all institutions involved will be based. This involves the development of coordinated concepts, standards, methods of analyzing corruption risks, response algorithms and models of interdepartmental interaction, which will ensure a uniform understanding of problems, approaches and assessment criteria. Such support should be based on modern scientific research, international practices and empirical data, be focused on improving the quality of management decisions, unification of professional training and consistency of actions of various subjects of anti-corruption activities.

Keywords: improvement, interaction, coordination, subject, counteraction, corruption, judicial system.